

Фінансові активи: поняття, класифікація та їх властивості

Фінансовими активами називаються специфічні неречові активи, які являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання певного, як правило, грошового доходу в майбутньому.

За допомогою фінансових активів здійснюється передавання фінансових ресурсів від тих, хто має їх надлишок, тобто від інвесторів до тих, хто потребує інвестицій.

Ціна на будь-який фінансовий актив встановлюється на рівні, що характеризує зрівноваження *попиту й пропозиції* на цей актив на фінансовому ринку.

Фінансові активи в системі національних рахунків класифікуються:

- золото і спеціальні права позики (СПЗ);
- готівка і депозити;
- цінні папери, крім акцій;
- ПОЗИКИ;
- акції та інший акціонерний капітал;
- страхові технічні резерви;
- інші рахунки до одержання або до оплати.

***Фінансові інструменти** - це різноманітні фінансові документи, які обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку.*

У Законі "Про цінні папери та фондовий ринок" **фінансові інструменти** - це цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), інструменти грошового обігу, відсоткові строкові контракти (форварди), відсоткові, курсові чи індексні свопи, опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсіві та відсоткові опціони).

За окремими видами фінансових ринків

- ❖ **інструменти ринку позичкових капіталів:** гроші і розрахункові документи, які обертаються на грошовому ринку;
- ❖ **інструменти ринку цінних паперів** - різноманітні цінні папери, що обертаються на цьому ринку;
- ❖ **інструменти валютного ринку:** іноземна валюта, розрахункові валюті документи, а також окремі види цінних паперів,;
- ❖ **інструменти страхового ринку** - страхові послуги, які пропонуються на продаж (страхові продукти), а також розрахункові документи та окремі види цінних паперів;
- ❖ **ринок золота (срібла, платини) та дорогоцінного каміння:** вказані види цінних металів та каменів, які купуються з метою формування фінансових резервів і тезаврації, а також розрахункові документи і цінні папери;
- ❖ **до інструментів ринку нерухомості** відносять цінні папери та документи, що засвідчують право власності на той чи інший вид нерухомості.

За термінами обігу

- ❖ **короткострокові фінансові інструменти**
(до одного року).

Цей вид фінансових інструментів обслуговує операції на ринку грошей.

- ❖ **довгострокові фінансові інструменти**
(більше одного року).

До цього виду фінансових інструментів належать і так звані "безтермінові фінансові інструменти", кінцевий термін погашення яких не встановлено. Вони обслуговують операції на ринку капіталу.

За характером фінансових зобов'язань

- ❖ **інструменти, за якими наступні фінансові зобов'язання не виникають**, тому що вони є, як правило, предметом самої фінансові операції, і при їх передачі покупцю не несуть, додаткових фінансових зобов'язань з боку продавця (наприклад, валютні цінності, золото тощо);
- ❖ **боргові фінансові інструменти**, які характеризують кредитні відносини між покупцем і продавцем, та зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їх номінальну вартість і заплатити додаткову винагороду у формі відсотка (облігації, векселі, чеки тощо);
- ❖ **дольові фінансові інструменти**, які підтверджують право їх власника на частку (пай у статутному фонді їх емітента) і на отримання відповідного доходу у формі дивіденду, відсотка і т.п. (акції, інвестиційні сертифікати тощо).

Залежно від пріоритетної значимості

- ❖ **первинні фінансові інструменти (фінансові інструменти першого порядку).** Такі фінансові інструменти (як правило, цінні папери) характеризуються їх випуском в обіг первинним емітентом і підтверджують прямі майнові права або відносини кредиту (акції, облігації, чеки, векселі і т.п.).
- ❖ **вторинні фінансові інструменти або деривативи (фінансові інструменти другого порядку)** характеризують виключно цінні папери, які підтверджують право або зобов'язання їх власника купити або продати первинні цінні папери, які обертаються (валюту, товари або нематеріальні активи) на попередньо визначених умовах у майбутньому періоді.

Залежно від складу первинних фінансових інструментів або активів, відповідно до яких вони випущені в обіг, деривативи поділяються на фондові, валютні, страхові, товарні і т. п. Основними видами деривативів є опціони, свопи, ф'ючерсні і форвардні контракти.

За гарантованістю рівня дохідності

- ❖ **фінансові інструменти з фіксованим доходом**, які характеризують фінансові інструменти з гарантованим рівнем дохідності при їх погашенні (або протягом періоду їх обігу) незалежно від кон'юнктурних коливань, ставки позикового відсотка на фінансовому ринку;
- ❖ **фінансові інструменти із невизначеним доходом**, які характеризують фінансові інструменти, рівень дохідності яких може змінюватись залежно від фінансового стану емітента (прості акції, інвестиційні сертифікати) або у зв'язку зі зміною кон'юнктури фінансового ринку (боргові фінансові інструменти із плаваючою відсотковою ставкою, "прив'язаною" до встановленої облікової ставки, курсу певної "твердої" іноземної валюти і т.п.).

За рівнем ризику

- ◆ **безризикові фінансові інструменти:** державні короткострокові цінні папери, короткострокові депозитні сертифікати, "тверду" іноземну валюту, золото та ін. цінні метали та каміння, придбані на короткий період;
- ◆ **фінансові інструменти з низьким рівнем ризику:** короткострокові боргові фінансові інструменти, що обслуговують ринок грошей, виконання зобов'язань за якими гарантовано стійким фінансовим станом і надійною репутацією позичальника;
- ◆ **фінансові інструменти з помірним рівнем ризику,** які характеризують групу фінансових інструментів, рівень ризику за якими приблизно рівний середньоринковому.
- ◆ **фінансові інструменти з високим рівнем ризику,** до них відносяться фінансові інструменти, рівень ризику за якими суттєво перевищує середньоринковий;
- ◆ **фінансові інструменти з дуже високим рівнем ризику,** які характеризуються найвищим рівнем ризику і використовуються для здійснення найбільш ризикованих спекулятивних операцій на фінансовому ринку (акції "венчурних" (ризикових) підприємств; облігації з високим рівнем відсотка, емітовані підприємством з кризовим фінансовим станом; опціонні та ф'ючерсні контракти тощо).

Властивості фінансових активів

Термін обігу - відрізок часу до кінцевого платежу або вимоги ліквідації (погашення) фінансового активу.

Ліквідність активу - можливість швидкого перетворення його на готівку без значних втрат.

Дохід за активом - визначається грошовими потоками за ним, тобто процентними, дивідендними виплатами, а також сумами, отриманими від погашення чи перепродажу фінансового активу іншим учасникам ринку.

Дохідність фінансового активу розраховується, як правило, у вигляді річної процентної ставки.

Ризиковість фінансового активу відображає невизначеність, пов'язану з величиною та часом отримання доходу за даним активом у майбутньому.

Подільність фінансового активу характеризується мінімальним його обсягом, який можна купити чи продати на ринку.

Конвертованість - це можливість перетворення фінансового активу на інший фінансовий актив.

Механізм оподаткування фінансового активу визначає, у який спосіб та за якими ставками оподатковуються доходи від володіння та перепродажу фінансового активу.

Поворотність - властивість, що відображає розмір витрат обігу або сукупних витрат з інвестування в певний фінансовий актив та по перетворенню цього активу на готівку.

Комплексність - властивість фінансового активу бути сукупністю кількох простих активів.

Близькість до грошей - властивість фінансового активу бути перетвореним на гроші з мінімальними витратами, затримкою в часі та ризиком.

Валюта платежу - це валюта, в якій здійснюються виплати за тим чи іншим фінансовим активом.
